

СТАНОВИЩЕ

от д-р Светла Пенева Коева, професор в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ към Българската академия на науките,
на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в областта на висше образование: 2. Хуманитарни науки,
професионално направление: 2.1. Филология (Български език)

Автор на дисертационния труд: **Лора Огнянова Желева**
Тема на дисертационния труд: „Семантична структура на съществителните имена, образувани с наставка **-ик**, в българския език“

1. Общо представяне на процедурата и на получените за рецензиране материали

Определена съм за член на научното жури във връзка с процедурата за защита на дисертационния труд на тема „Семантична структура на съществителните имена, образувани с наставка **-ик**, в българския език“ от **Лора Огнянова Желева** към Секцията за съвременен български език на Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в областта на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление: 2.1. Филология (Български език).

Представеният от Лора Желева комплект материали е в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Република България и правилниците за неговото прилагане и включва следните документи: автобиография; копие от диплома за образователната степен „магистър“; дисертационен труд; автореферат; списък на научните публикации по темата на дисертацията и копия от публикациите; справка за изпълнението на националните минимални изисквания; документи, свързани с обучението и предварителното обсъждане.

2. Кратки биографични данни

Лора Огнянова Желева е магистър по славистика (чешки език и литература) и българистика, учител по български език и литература на Софийския университет „Св. климент Охридски“ от 2015 година. В периода 01.10.2016 – 10.11.2020 година е задочна докторантка към Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“. Била е на четиримесечна специализация в рамките на докторантурата по програма „Еразъм+“ в Карловия университет в Прага, Чехия. От 2015 година до момента работи в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ първоначално като асистент, а по-късно – като филолог. Участва в разработването на редица научни проекти на Секцията по съвременен български език към Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, както и в проекта с широк отзвук в обществеността „Написаното остава. Пиши правилно!“.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационният труд „Семантична структура на съществителните имена, образувани с наставка **-ик**, в българския език“ предлага разностранно и задълбочено изследване в областта на семантиката на словообразуването. По-конкретно, авторката прилага подход за изследване на производни думи (съществителни имена, образувани с наставка **-ик**), при който семантичната им структура се разглежда като „предикатно-аргументна структура“. Актуалността на разработката се определя не само от факта, че в българския език до момента семантиката на словообразуването на производните съществителни имена с наставка **-ик** не е

била обект на цялостно и задълбочено проучване, а и от комплексното представяне на проблематиката, в което се изследва както словообразователната семантика, така и лексикалната семантика (обобщения за начините за назоваване).

Основните цели на изследването: „Да се постигне ново знание за дериватите на *-ик* чрез съотнасяне на съдържателната и формалната им структура и да се обогатят представите за начините на образуване на производни думи и на назоваване с тях“ (стр. 9), са изпълнени убедително.

4. Познаване на проблема

Авторката познава отлично разглежданата проблематика. Представената библиография в дисертацията е значителна и компетентно подбрана. Демонстрира се отлично познаване на историята на съвременното езикознание, което позволява на Лора Желева да се позовава само на тези школи, автори и постановки, които имат отношение към предлагания анализ. Макар че авторката е изключително прецизна при цитиране, могат да се направят някои минимални препоръки: добре е да се цитира конкретният автор, който се има предвид, например Т. Бояджиев вместо Бояджиев, Куцаров, Пенчев 1999; популярното название „Академична граматика“ може да се замени с действителното име на граматиката; не е логично да се описва Българският уърднет по публикация, която не представя ресурса, а неговото разширяване с допълнителна информация.

5. Метод на изследването

В разглеждания труд се използва аналитичен метод (стр. 20), но можем да кажем, че се наблюдават и други методи: сравнение и описание, както при представянето на обзора на съществуващите лингвистични изследвания, така и при представянето на семантиката на словообразуването при избраната група производни съществителни.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд може да се характеризира като сериозно научно изследване. Полезно е, че в началото на дисертацията е уговорен теоретичният апарат. Тъй като става въпрос за широко използвана терминология, която се употребява в нетрадиционен контекст, е добре да се направи препратка към първоизточника, чиито дефиниции се приемат, или да се посочи как се видоизменят дефинициите спрямо даден първоизточник (което е направено на 84 – 86 стр.).

При използвания подход за анализ вниманието е насочено към семантичната структура на производната дума и тя се разглежда като понятийна структура. Накратко са представени подходите към словообразуването в общ план и се предлага задълбочен обзор на изследването на словообразователната система на българския език с фокус върху производните съществителни. Ясно са очертани приликите и разликите с други подходи, които анализират словообразователното значение на базата на семантичната структура на производната дума.

Формулирани са пет принципа: а) посоката на описание е от съдържание към форма; б) изоморфизъм между формалната и семантичната структура на изречението и на производната дума; в) описанието се осъществява посредством семантична декомпозиция; г) описанието е синхронно; д) разглеждат се само книжовни думи. Достойнство на дисертацията е, че формулираните принципи са спазени последователно и много трудно могат да се открият възможни противоречия, например диалектната дума *гащник* – ‘това (ремък или връв), с което някой прави нещо с (връзва) гащи’ (с. 220).

Според дефинирания втори принцип семантичната структура на производната дума се разглежда подобно на семантичната структура на изречението като понятийна структура – предикатно-аргументна (стр. 70). Подходът на анализ безспорно е плодотворен, но бихме препоръчали да се избягва пряката аналогия между предикатно-аргументната структура като теоретичен конструкт, обясняващ семантиката на изречението, и словообразователна „предикатно-аргументна структура“. Има основания за аналогия (според нас) само ако произвеждащата дума е глагол или негов производни и се говори кой от аргументите може да се реализира (но не единствено) посредством производната дума (*заместникът замества някого, някой учи от учебник*). Стремешът да се направи директна връзка между семантиката на изреченията и семантиката на производните думи поставя допълнителни въпроси: защо основа и формант могат да се явяват както в ролята на предикати, така и в ролята на аргументи; как неизразените словообразователни предикати кореспондират с предикатите в изречението; защо семантично се класифицират само словообразователните предикати, изразени с формант (подобно на аргументите). Не случайно авторката използва термини като аргументни и предикатни словообразователни категории, с което се подчертава разликата при семантичния анализ на производните думи.

В дисертацията семантичната класификация на производните съществителни с наставка *-ик* се извършва въз основа на типовете словообразователни предикати и аргументи, изразявани от форманта. Аргументните словообразователни категории, които се използват, са: Агенс, Пациенс, Експериенцер, Резултат, Инструмент, Материя, Обект, Част, Диспонент, Бенефициент, съответно предикатните словообразователни категории са: Място, Негация, Подобие, Отношения и Интензивност. Във всяка словообразователна категория производните съществителни се разделят на две групи: с изразен или с неизразен словообразователен предикат. Използваният подход дава възможност последователно и непротиворечиво да се представи семантичната структура на производните съществителни имена с наставка *-ик* от словообразователна гледна точка.

Дисертацията завършва с четири много полезни приложения, които илюстрират словообразователните категории, класовете названия, формалните изразители на деривацията и произвеждащите думи.

7. Приноси и значимост на разработката

Рецензирианият дисертационен труд предлага широкообхванат анализ на семантиката на словообразуването при български съществителни с наставка *-ик*. Трудът се отличава със задълбоченост, яснота, изчерпателност и има приносен характер. Като основен принос определяме формулирането на семантични словообразователни категории, на основата на които се предлага системен словообразователен анализ на над 700 производни съществителни имена, образувани с наставка *-ик*.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Лора Желева има четири научни разработки, свързани с дисертационния труд, които отразяват различни етапи и аспекти от изследователската работа на авторката по разглежданата проблематика.

9. Лично участие на автора в оценяваните научни трудове

Рецензирианият дисертационен труд е резултат от лично творчество.

10. Автореферат

Авторефератът отразява напълно съдържанието на дисертацията, постигнатите резултати и приносите на авторката. Той се състои 106 страници и фактически включва голяма част от дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Лора Желева съдържа съществени наблюдения,, анализи и обобщения, които представляват принос както семантичните изследвания, така и в областта а словообразуването. Представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и свързаните с него правилници.

В заключение, убедено давам своята положителна оценка за проведеното научно изследване, представено в дисертационния труд „Семантична структура на съществителните имена, образувани с наставка *-ик*, в българския език“, както и за постигнатите резултати и приноси и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на **Лора Огнянова Желева** в областта на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление: 2.1. Филология (Български език).

15 януари 2023 г.

Автор на становището: проф. д-р Светла Коева